

بررسی مقایسه ای میزان تأثیر برنامه ریزی دوزبانه و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

شکوه تبرا

کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول

tabara.sh.2015@gmail.com

احسان بهرام پور

کارشناس ارشد آمار ریاضی

bahrampour.spss1380@gmail.com

فروغ تصدیقی

کارشناس ارشد آموزش ابتدایی و برنامه ریزی درسی، و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول و دانشجوی دکتری دانشگاه
اصفهان

Tasdigh.f@gmail.com

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی مقایسه ای میزان تأثیر برنامه ریزی دوزبانه (فارسی-عربی) و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. روش پژوهش نیمه آزمایشی و از نوع پیش آزمون - پس آزمون می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر پایه اول دوزبانه مدارس ابتدایی شهرستان اهواز بود. که ۸۰ نفر از آنان با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای به سه گروه آزمایش و یک گروه گواه تقسیم شدند. گروه گواه در درس بخوانیم با برنامه درسی یک زبانه آموزش دیدند و در گروه آزمایش، دانش آموزان به سه شیوه انتقالی، دوسویه و غوطه ورسازی آموزش دیدند. سپس سه گروه آزمایشی به مدت ۱۰ جلسه تحت آموزش روش های دو زبانه قرار گرفتند. ابزار پژوهش، شامل آزمون معلم ساخته پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی و استنباطی شامل تحلیل کواریانس یک متغیره و چند متغیره آنکوا و آنالیز واریانس یک متغیره آنوا استفاده شد. یافته ها حاکی از آن بود که آموزش دوزبانه به سه شیوه انتقالی، دوسویه و غوطه ورسازی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان نسبت به آموزش تک زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. همچنین این دانش آموزان کمترین نرخ در ترک تحصیل را داشتند.

کلمات کلیدی: برنامه ریزی تک زبانه، برنامه ریزی درسی دوزبانه، پیشرفت تحصیلی.

۱- مقدمه

اصطلاح دو یا چند زبانی مفهومی است که در سال های اخیر مورد تاکید جامعه‌ی تعلیم و تربیت به خصوص آموزش و پرورش قرار گرفته است. جمعیت ایران متشکل از اقوام، ملیت ها، گروه ها و اقشار گوناگونی است که هر یک، فرهنگ خاص خود را داراست. بیش از نیمی از این جمعیت را افرادی تشکیل می دهند که زبان مادری آنها فارسی نیست. با این وصف، آموزش و پرورش هم چنان به روش متمرکز اداره می شود و زبان فارسی میانجی آموزش می باشد. زبانی که بدون کوچکترین توجه به پیشینه زبان شناختی، روان شناختی و جامعه شناختی دانش آموزان انتخاب شده است. و اغلب همین ابزار آموزش زمینه ساز مثل دوگانگی زبان خانه و مدرسه می شود (موسوی زاده، ۱۳۸۹). این مشکل زمانی خود را بیشتر نشان می دهد که از زاویه تفاوت های فرهنگی و زبانی این اقوام و گروه ها به آن نگریسته شود. به عبارت دیگر، با توجه به اهمیت فرهنگ و زبان در شکل دادن به شخصیت انسان، میزان موفقیت هر دانش آموز در درون نظام آموزش، به مقدار زیاد، تحت تاثیر ویژگی های فرهنگی و زبانی وی قرار دارد. از این رو، از همان شروع دوره تحصیل در دوره ابتدایی و حتی پیش از دبستان، شرایط نابرابری برای دانش آموزان گروه های قومی فراهم می شود که در نهایت به عدم موفقیت یکی و موفقیت دیگری چه در تحصیل و چه در زندگی منجر می گردد (هاشمی، ۱۳۹۴).

از بین متغیرهای تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی می توان به دوزبانگی اشاره کرد. زبان ارزشمندترین ابزاری است که انسان در اختیار دارد و از این وسیله‌ی مهم برای تفاهم و ارتباط و تبادل اطلاعات استفاده می کند (کلانتری، ۱۳۹۰). فرآیند آموزش و پرورش نیز از طریق زبان (چه به صورت گفتاری و چه به صورت نوشتاری) صورت گرفته و به استمرار و حفظ وحدت جامعه از طریق انتقال میراث فرهنگی و تمدن بشری همت می گمارد. در محدوده‌ی جغرافیایی کشور ایران، اقوام گوناگونی با آداب و سنن و زبان های مختلف زندگی می کنند. در این نواحی و نواحی مهاجرپذیر ایران با کودکانی مواجه هستیم که پیش از ورود به نظام آموزشی به زبان مادری خود، که با زبان آموزشی (رسمی) متفاوت است، تکلم کرده اند و به اصطلاح دوزبانه هستند (جلالی، ۱۳۷۳). افت تحصیلی و عملکردهای دانش آموزان دوزبانه از جهتی با دوزبانگی آنان و از جهتی دیگر با روش های متفاوت یاددهی ارتباط دارد. در شیوه های مرسوم تدریس در آموزش و پرورش ایران اغلب به مسائل دوزبانگی توجه کافی نمی شود و این عامل مهمی در کسب نتایج ضعیف در مسابقات بین المللی است (کلانتری، ۱۳۹۰). نتایج پژوهش های (سائر^۱، ۱۹۲۴، کامینز^۲، ۱۹۷۶ و لامبرت^۳، ۱۹۷۷) [۸، ۷، ۶] نشان می دهند که کودکان دوزبانه نسبت به کودکان یک زبانه عملکرد ضعیف تری دارند. ویگوتسکی^۴ (۱۹۸۶) معتقد بود که زبان یک ابزار فرهنگی خاص و بسیار مهم در رشد است، زیرا بر تفکر فرد و چگونگی اجتماعی شدن او اثر می گذارد. اگر در کشوری زبان گروه یا گروه هایی از دانش آموزان با زبان رسمی متفاوت باشد در آموزش آن ها احتمالاً مشکلاتی پیش می آید که اصطلاحاً آن را تفاوت فرهنگی می نامند (ویگوتسکی،

¹ Saer

² Cummins

³ Lambert

⁴ Vygotsky

۱۹۸۶). همچنین مطالعات دیگری که به وسیله آندرس^۵ (۱۹۸۲) انجام گرفته حاکی از پیشرفت تحصیلی بیشتر دانش آموزان دوزبانه نسبت به دانش آموزان یک‌زبانه بوده است (آندرس، ۱۹۸۲).

آموزش و پرورش به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در توسعه انسانی و توسعه همه جانبه و پایدار اجتماعی و اقتصادی با کسب حساسیت کافی در این زمینه می‌تواند نقش مؤثر ایفا کند، زیرا آموزش و پرورش یک فرایند ارتباطی است و پایه‌ای هر ارتباط را زبان تشکیل می‌دهد و بدون زبان ارتباطی آموزش و پرورش معنا نخواهد داشت. آموزش و پرورش خانوادگی به‌عنوان نخستین مرحله تربیت انسان در بطن ارتباطات خانوادگی در خانواده و محیط اجتماعی زبانی شکل می‌گیرد و در این کانون است که کودک زبان مادری‌اش را یاد می‌گیرد. زبانی که از بعد جامعه‌شناختی متنوع بوده و غنای واژگانی و دستوری آن به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی محیط رشد کودک بستگی دارد (بمنی‌دوزی سرخابی، ۱۳۷۱).

آموزش و پرورش فرایندی ارتباطی است که پایه‌های ارتباط را زبان تشکیل می‌دهد. چون هر کودک در محیط خانوادگی اجتماعی خود، زبان خاص خود را فرا می‌گیرد، ورود او به مدرسه یک حادثه است؛ زیرا مدرسه از لحاظ شکل و محتوا متفاوت از خانواده و محیط پیشین کودک است. حال اگر زبان مدرسه نیز از زبان دانش آموز تفاوت زیاد داشته باشد، ابعاد این حادثه گسترده‌تر و آثار منفی آن در زندگی تحصیلی دانش آموزان بیشتر خواهد بود (واحدی، ۱۳۹۰).

آموزش به شیوهی دوزبانه خود انواعی دارد که عبارت‌اند از: آموزش دوزبانه به شیوهی انتقالی، به شیوهی دوسویه و به شیوهی غوطه‌ورسازی، نگهداشت، پرستیز، تجدید حیات و غوطه‌ورسازی، رشدی، آموزش زبان مبتنی بر محتوا و چندزبانه که در این میان سه روش تدریس انتقالی و دوسویه و غوطه‌ورسازی از معروفیت و کارایی بالاتری برخوردارند و به این جهت در پژوهش حاضر از آنها استفاده می‌شود. تحقیقات زیادی بر اساس نوع گویش در مناطق مختلف کشور انجام شده است در برخی از این تحقیقات تأثیر دوزبانه بودن را در پیشرفت تحصیلی مثبت ارزیابی کرده‌اند درحالی که در بعضی تحقیقات دیگر، به تأثیر منفی این پدیده بر امر آموزش، تأکید شده است (پور امینی، ۱۳۷۹).

با توجه به وجود تناقضات آشکار در نتایج تحقیقات صورت گرفته اهمیت و ضرورت تحقیق حاضر را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

- اهمیت آموزش ابتدائی و به‌ویژه پایه اول ابتدائی در پیشرفت تحصیلی دانش آموز در سال‌های آتی؛
- اهمیت مسأله دوزبانگی به‌ویژه در پایه اول ابتدائی به دلیل آموزش خواندن (زبان شفاهی) و نوشتن (زبان مکتوب) به‌عنوان اهداف محوری این پایه؛
- ویژگی‌های بافت استان خوزستان و شهر اهواز و کثرت وجود هم‌وطنان عزیز عرب‌زبان در این منطقه؛
- تکلم کودکان به زبان مادری در این منطقه تا زمان ورود به مدرسه و عدم آمادگی برای آموزش به زبان دوم قبل از شروع آموزش رسمی.

با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان گفت که کسانی که در ایران به دو زبان تکلم می‌کنند دوزبانه هستند؛ زیرا دوزبانه‌های ایرانی از بدو تولد از طریق رادیو، تلویزیون و سایر رسانه‌ها با زبان فارسی به مثابه زبان دوم آشنا شده و تا پیش از ورود به مدرسه، مهارت‌هایی هرچند اندک در زبان دوم را کسب کرده‌اند. لذا توجه به مشکلات آموزش این دسته دانش‌آموزان، باید مورد توجه قرار گیرد. لذا پژوهش حاضر در پی مقایسه میزان تأثیر برنامه‌ریزی درسی فارسی-عربی دوزبانه و برنامه‌ریزی

⁵ Anderson

درسی تک‌زبانه در پیشرفت تحصیلی درس «بخوانیم» دانش‌آموزان دوزبانه پسر پایه اول ابتدایی شهرستان اهواز، می‌باشد و سؤال این است که آیا از این طریق گام مؤثری در تدوین برنامه‌های درسی کودکان دوزبانه برداشته می‌شود.

۲- روش پژوهش

هدف از پژوهش حاضر بررسی مقایسه ای میزان تأثیر برنامه‌ریزی دوزبانه (فارسی-عربی) و برنامه‌ریزی درسی تک‌زبانه بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود. روش پژوهش نیمه آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون می‌باشد. آزمودنی‌ها به طور تصادفی به گروه‌های آزمایش و گواه گمارده می‌شوند. گروه گواه در درس بخوانیم به شیوه‌ی یک زبانه آموزش می‌بینند و در گروه آزمایش، دانش‌آموزان به سه شیوه‌ی انتقالی، دوسویه و غوطه‌ورسازی آموزش می‌بینند. قبل از انجام مداخله آزمایشی (ارائه متغیر مستقل) گروه‌های آزمایش و گواه در درس بخوانیم پیش‌آزمون می‌شوند. سپس سه گروه آزمایشی به مدت ۱۰ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای تحت آموزش روش‌های دو زبانه قرار می‌گیرند. یک هفته پس از اتمام مداخله مجدداً گروه‌های آزمایش و گواه مورد آزمون دوباره قرار می‌گیرند و در نهایت نمره‌ی دانش‌آموزان در آزمون معلم ساخته پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم بررسی و مقایسه می‌شوند و داده‌ها با استفاده از روش آنالیز واریانس مورد تحلیل قرار می‌گیرند. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی دانش‌آموزان پسر پایه‌ی اول دوزبانه مدارس ابتدایی شهرستان اهواز بود. که ۸۰ نفر از آنان با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای به سه گروه آزمایش و یک گروه گواه تقسیم شدند. بدین ترتیب که از بین تمامی ناحیه‌ها، ناحیه‌ی یک به صورت تصادفی و پس از آن ۴ مدرسه از ناحیه‌ی یک و از هر مدرسه یک کلاس به عنوان نمونه انتخاب می‌شود. هر کلاس شامل ۲۰ نفر می‌باشد که از ۴ کلاس ۳ کلاس (به عنوان گروه آزمایش) به صورت تصادفی تحت آموزش دوزبانه قرار می‌گیرند و یک کلاس (به عنوان گروه گواه) نیز تحت آموزش یک زبانه قرار می‌گیرد. ابزار پژوهش، شامل آزمون معلم ساخته پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل تحلیل کواریانس یک متغیره و چند متغیره آنکوا و آنالیز واریانس یک متغیره آنوا استفاده شد. یافته‌ها حاکی از آن بود که آموزش دوزبانه به سه شیوه انتقالی، دوسویه و غوطه‌ورسازی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش‌آموزان نسبت به آموزش تک‌زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. همچنین این دانش‌آموزان کم‌ترین نرخ در ترک تحصیل را داشتند.

۳- یافته‌های پژوهش

۳-۱- فرضیه اول پژوهش: بین تأثیر برنامه‌ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه انتقالی و برنامه‌ریزی درسی تک‌زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر دوزبانه پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۱- نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره آنکوا روی نمرات برنامه‌ریزی درسی دوزبانه به شیوه انتقالی و برنامه‌ریزی درسی تک‌زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان

توان	Eta ²	سطح	آزمون F	میانگین	درجه	مجموع
------	------------------	-----	---------	---------	------	-------

آزمون		معناداری		مجذورات	آزادی	مجذورات	
۱/۰۰۰	۰/۶۳۱	۰/۰۰۱	۳۱/۶۷۹**	۱۰۱/۵۱۷	۲	۲۰۳/۰۳۳	همگونی شیب رگرسیونی
۱/۰۰۰	۰/۵۱۵	۰/۰۰۱	۳۹/۳۳۹**	۱۲۵/۳۲۶	۱	۱۲۵/۳۲۶	اثر پیش آزمون
۰/۹۹۹	۰/۴۱۶	۰/۰۰۱	۲۶/۳۸۲**	۸۴/۰۴۸	۱	۸۴/۰۴۸	بین گروهی
				۳/۱۸۶	۳۷	۱۱۷/۸۷۴	خطا
					۳۹	۳۲۱/۶۰۰	کل

چنانکه در جدول ۱ ملاحظه می شود مقدار F مربوط به بررسی همگونی شیب رگرسیون برابر با $۳۱/۶۷۹$ که از لحاظ آماری در سطح $۰/۰۵$ معنی دار است. به عبارتی بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در پس آزمون برنامه ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه انتقالی ($۱۷/۳۰$) و در پس آزمون برنامه ریزی درسی تک زبانه ($۱۴/۵۰$) تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه انتقالی در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در بعد از برنامه ریزی درسی به شیوه انتقالی است. یعنی برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه انتقالی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نسبت به برنامه ریزی درسی تک زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. پس فرضیه اول تأیید می شود.

۲-۳- **فرضیه دوم پژوهش:** بین تأثیر برنامه ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه انتقالی و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز تفاوت معنی داری وجود دارد.

جدول ۲- نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره آنکوا روی نمرات برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه انتقالی و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان

توان آزمون	Eta^2	سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۱/۰۰۰	۰/۶۸۶	۰/۰۰۱	۴۰/۵۰۳**	۱۳۰/۷۶۲	۲	۲۶۱/۵۲۳	همگونی شیب رگرسیونی
۱/۰۰۰	۰/۵۴۳	۰/۰۰۱	۴۴/۰۳۷**	۹۴/۵۲۸	۱	۹۴/۵۲۸	اثر پیش آزمون
۱/۰۰۰	۰/۷۳۱	۰/۰۰۱	۱۰۰/۴۶۷**	۲۱۵/۶۵۶	۱	۲۱۵/۶۵۶	بین گروهی
				۲/۱۴۷	۳۷	۷۹/۴۲۲	خطا
					۳۹	۳۸۰/۹۷۵	کل

چنانکه در جدول ۲ ملاحظه می شود مقدار F مربوط به بررسی همگونی شیب رگرسیون برابر با $۴۰/۵۰۳$ که از لحاظ آماری در سطح $۰/۰۵$ معنی دار است به عبارتی بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در پس آزمون برنامه ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه انتقالی ($۱۹/۰۵$) و در پس آزمون برنامه ریزی درسی تک زبانه ($۱۴/۵۰$) تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه دوسویه در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در بعد از برنامه ریزی درسی به شیوه دوسویه است. یعنی برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه دوسویه توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نسبت به برنامه ریزی درسی تک زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. پس فرضیه دوم پژوهش تأیید می شود

۳-۳- **فرضیه سوم پژوهش:** بین تأثیر برنامه ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه غوطه ورسازی و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز تفاوت معنی داری وجود دارد.

جدول ۳- نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره آنکواروی نمرات برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی و برنامه ریزی درسی تک زبانه بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان

توان آزمون	Eta^2	سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۱/۰۰۰	۰/۶۴۰	۰/۰۰۱	۳۲/۹۵۶**	۱۱۲/۵۹۴	۲	۲۲۵/۱۸۹	همگونی شیب رگرسیونی
۱/۰۰۰	۰/۵۲۹	۰/۰۰۱	۴۱/۵۰۷**	۱۳۱/۷۵۴	۱	۱۳۱/۷۵۴	اثر پیش آزمون
۱/۰۰۰	۰/۵۰۴	۰/۰۰۱	۳۷/۵۷۶**	۱۱۹/۲۷۵	۱	۱۱۹/۲۷۵	بین گروهی
				۳/۱۷۴	۳۷	۱۱۷/۴۴۶	خطا
					۳۹	۳۵۱/۶۰۰	کل

چنانکه در جدول ۳ ملاحظه می شود مقدار F مربوط به بررسی همگونی شیب رگرسیون برابر با $۳۲/۹۵۶$ که از لحاظ آماری در سطح $۰/۰۵$ معنی دار است به عبارتی بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در پس آزمون برنامه ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه غوطه ورسازی ($۱۷/۷۰$) و در پس آزمون برنامه ریزی درسی تک زبانه ($۱۴/۵۰$) تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه آموزش دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در بعد از آموزش به شیوه غوطه ورسازی است. یعنی برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نسبت به برنامه ریزی درسی تک زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. پس فرضیه سوم پژوهش تأیید می شود.

۳-۴- فرضیه چهارم پژوهش : بین میزان تأثیر روش‌های سه‌گانه برنامه ریزی درسی دوزبانه (انتقالی، دوسویه، غوطه-ورسازی) بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر دوزبانه پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۴- آزمون پی‌گیری توکی برای بررسی بیشتر تفاوت میانگین‌های نمرات پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر دوزبانه پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز در روش‌های سه‌گانه برنامه ریزی درسی دوزبانه (انتقالی، دوسویه، غوطه‌ورسازی)

گروه بندی از نظر میانگین ها		تعداد		
۲	۱			
	۱۷/۳۰۰۰	۲۰	انتقالی	پیشرفت تحصیلی
	۱۷/۷۰۰۰	۲۰	غوطه ورسازی	
۱۹/۰۵۰۰		۲۰	دوسویه	

اختلاف میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم به روش آموزش دوزبانه (انتقالی و غوطه‌ورسازی) با برنامه ریزی درسی دوزبانه به روش دوسویه در سطح ۰/۰۵ معنادار می باشد . و این تفاوت به نفع برنامه ریزی درسی دوزبانه به روش دوسویه در بالا بودن تأثیر این آموزش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر دوزبانه پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز است. همچنین پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر دوزبانه پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز که به روش برنامه ریزی درسی دوزبانه (انتقالی و غوطه‌ورسازی) آموزش دیده اند تقریباً از تأثیر یکسانی برخوردار می باشند. پس فرضیه چهارم پژوهش تأیید می شود .

۴- نتایج و بحث روی نتایج

یکی از موضوعات مطرح در حوزه نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاری آموزشی، چگونگی ارتباط میان برنامه‌ریزی دوزبانه و تک‌زبانه و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی مهارت‌های دروس بخوانیم و نوشتن دانش‌آموزان است. افت تحصیلی و عملکردهای دانش‌آموزان دوزبانه از جهتی با دوزبانگی آنان و از جهت دیگر با روش‌های متفاوت یاددهی ارتباط دارد. آموزش و پرورش فرایندی ارتباطی است که پایه‌های ارتباط را زبان تشکیل می‌دهد. نتایج این پژوهش در مورد تأثیر برنامه‌ریزی درسی دوزبانه (فارسی-عربی) به شیوه انتقالی و برنامه‌ریزی درسی تک‌زبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز نشان داد که بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش‌آموزان در پس‌آزمون گروه آموزش دوزبانه به شیوه انتقالی و در پس‌آزمون گروه آموزش تک‌زبانه تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه آموزش دوزبانه به شیوه انتقالی در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش‌آموزان در بعد از آموزش به شیوه انتقالی است. به عبارت دیگر آموزش دوزبانه به شیوه انتقالی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش‌آموزان پسر پایه‌ی اول ابتدایی شهر اهواز نسبت به آموزش تک‌زبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. در تبیین این فرضیه می‌توان این‌گونه بیان کرد در مدل انتقالی ، زبان اول کنار گذاشته می‌شود و زبان دوم جانشین آن می‌گردد ، که این مطلب دلالت بر آن دارد که زبان اول و دوم منزلت و ارزش یکسان ندارند. مسلم است که دانش‌آموزان در چنین شرایطی از لحاظ اعتمادبه‌نفس ، عزت‌نفس

و... دچار مشکل شده و حتی در برقراری ارتباط با سایر افراد به ویژه معلمان، به علت نداشتن شناخت با مشکل مواجه می گردند و در نتیجه در پیشرفت تحصیلی آن ها تأثیر می گذارد نتایج حاصل از بررسی این فرضیه با نتایج افرادی چون (باوی، ۱۳۹۰)، (بکستون، ۱۹۹۰) همخوانی دارد

یافته های استنباطی در مورد تأثیر برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه انتقالی و برنامه ریزی درسی تکزبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نشان داد که بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان در پس آزمون گروه آموزش دوزبانه به شیوه دوسویه و در پس آزمون گروه آموزش تکزبانه تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه آموزش دوزبانه به شیوه دوسویه در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان در بعد از آموزش به شیوه دوسویه است. به عبارت دیگر آموزش دوزبانه به شیوه دوسویه توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نسبت به آموزش تکزبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. در تبیین این فرضیه می توان این گونه بیان کرد در مقایسه با روش غوطه ورسازی و انتقالی در روش دوسویه به دلیل اینکه در آموزش از دو زبان استفاده می شود و دو زبان در آن به طور یکسان اهمیت دارند دانش آموزان توانایی زبانی، تحصیلی و شناختی را به زبان اول کسب می کنند و سپس آن را به زبان دوم انتقال می دهند بنابراین بین فواید شناختی و دوزبانگی کامل ارتباط مثبت وجود دارد. دوزبانگی افزایشی ارتباطی قوی با سطوح بالای توانایی در دو زبان، عزت نفس و نگرش مثبت بین فرهنگی دارد ولی با وجود این مزایا بین روش با تکزبانه در میزان تأثیر بر پیشرفت تحصیلی تفاوت وجود دارد نتایج حاصل از بررسی این فرضیه با نتایج افرادی چون (کلانتری، ۱۳۹۱)، (ادیب و محمودی، ۱۳۸۸)، (کولیرو، ۲۰۰۱) همخوانی دارد

یافته های این پژوهش نشان داد که بین برنامه ریزی درسی دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی و برنامه ریزی درسی تکزبانه بر پیشرفت تحصیلی مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز رابطه معنی داری وجود دارد. همان طور که در جدول ۳ مشاهده گردید بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز در پس آزمون گروه آموزش دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی و در پس آزمون گروه آموزش تکزبانه تفاوت معناداری وجود دارد. که این تفاوت به نفع گروه آموزش دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی در افزایش پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان در بعد از آموزش به شیوه غوطه ورسازی است. به عبارت دیگر آموزش دوزبانه به شیوه غوطه ورسازی توانسته بر پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم دانش آموزان نسبت به آموزش تکزبانه تأثیر بیشتری داشته باشد. در تبیین این فرضیه می توان این گونه بیان کرد. در روش غوطه ورسازی بر یادگیری زبان دوم تأکید زیادی می شود؛ به عبارتی دیگر در این روش فقط به کسب زبان دوم اهمیت داده می شود و به اینکه فرصتهایی برای موفقیت تحصیلی ایجاد شود، هیچ اهمیتی نمی دهند. ملاک موفقیت دانش آموزان فقط کسب زبان دوم است نه یادگیری مباحث تحصیلی. همچنین دو زبان وسیله آموزش قرار نمی گیرند بلکه هدف آن ها کسب زبان دوم است نه آموزش از طریق دو زبان و این عوامل به نوبه خود بر پیشرفت تحصیلی دانش آموز تأثیر گذارند نتایج حاصل از بررسی این فرضیه با نتایج افرادی چون (کلانتری، ۱۳۹۱)، (ادیب محمودی، ۱۳۸۸)، (لیندهلم، ۲۰۰۲) همخوانی دارد

یافته های استنباطی در مورد میزان تأثیر روش های سه گانه برنامه ریزی درسی دوزبانه (انتقالی، دوسویه، غوطه ورسازی) بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز نشان داد که اختلاف میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی درس بخوانیم به روش آموزش دوزبانه (انتقالی و غوطه ورسازی) با برنامه ریزی درسی دوزبانه به روش دوسویه در سطح ۰/۰۵ معنادار می باشد. و این تفاوت به نفع برنامه ریزی درسی دوزبانه به روش دوسویه در بالا بودن تأثیر این آموزش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان است. همچنین پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان که به روش برنامه ریزی درسی دوزبانه (انتقالی و غوطه ورسازی) آموزش دیده اند تقریباً از تأثیر یکسانی برخوردار می باشند. پس فرضیه چهارم پژوهش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت درس بخوانیم دانش آموزان پسر پایه ی اول ابتدایی شهر اهواز تفاوت معناداری وجود دارد، تأیید می شود. در تبیین این فرضیه می توان گفت ما در روش انتقالی به طور کامل زبان دوم جایگزین زبان اول می شود که این عامل ممکن است در دانش آموز به طور کامل نهادینه نشود و در این روند انتقال مشکلاتی برای دانش آموز به وجود آورد که بالطبع بر روند آموزش وی تأثیر می گذارد. در مدل غوطه ورسازی بسیاری از اصول پیشرفت تحصیلی در سایه یادگیری زبان دوم محو می شوند و بیشتر از اینکه بر آموزش تأکید شود بر یادگیری زبان دوم تأکید می گردد اما در روش دوسویه، به دلیل اینکه در آموزش از دو زبان استفاده می شود و دو زبان بدون هیچ گونه اولویت بندی دارای اهمیت هستند در نتیجه دانش آموزان توانایی تحصیلی را در زبان اول کسب کرده و آن را به زبان دوم انتقال می دهند بدون اینکه از نظر روانی یا آموزشی دچار مشکل باشند. نتایج حاصل از بررسی این پژوهش با نتایج افرادی چون (کولیرو ۲۰۰۱)، (واعظی، ۱۳۹۱)، (کاشنوویلی، ۲۰۱۱، به نقل از هاشمی، ۱۳۹۴) همخوانی دارد

۵- نتیجه گیری کلی:

مطالعات انجام شده و بررسی های به عمل آمده در این پژوهش گویای این مطلب است که پیشرفت تحصیلی کودکان دوزبانه با چگونگی برنامه ریزی درسی آنها ارتباط تنگاتنگ دارد. به عبارت بهتر برنامه ریزی های درسی خاص دوزبانه تأثیر بیشتری در پیشرفت تحصیلی آنها دارد. در میان برنامه های درسی دوزبانه، شیوه های انتقالی، غوطه ورسازی و دوسویه سازی جزء مهم ترین و پرکاربردترین روش ها محسوب می شوند و از این رو در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند در مدل انتقالی شروع آموزش به دانش آموزان با زبان مادری است و تقریباً ۳ سال هم به طول می انجامد. بنابراین در این شیوه به دانش آموزان دوزبانه در بدو ورود به آموزش رسمی، از زبان دوم استفاده نمی شود به این معنی که آموزش رسمی به دانش آموزان تازمانی که او تسلط بر زبان دوم پیدا نکند به تأخیر می افتد. چون این روش ممکن است مبنایش را بر عدم ارزش گذاری یکسان زبان اول و دوم گذاشته شده باشد، بنابراین به کارگیری این روش دانش آموزان را به لحاظ اعتماد و عزت نفس با مشکل مواجه خواهد کرد به گونه ای که حتی گاه آنان نمی توانند با معلم و سایرین ارتباط منطقی برقرار سازند. در مدل غوطه ورسازی تدریس به دانش آموزان دوزبانه فقط به زبان اکثریت (رسمی) ارائه می شود. در واقع در این روش انحصار آموزش به "زبان دوم" داده می شود. نقدی که بر این روش وارد است این باشد که به هر حال اهمیتی که این روش به "زبان دوم" داده شده است، باعث می گردد تا ملاک موفقیت دانش آموز، فقط بستگی به میزان تسلط و مهارت در "زبان دوم" در نظر گرفته می شود در نتیجه ممکن است برای موفقیت های تحصیلی دیگر، فرصت چندانی فراهم نگردد. نکته دیگر این که به دلیل اهمیت داشتن زبان دوم

از "زبان مادری" در امر آموزش به عنوان وسیله‌ای تسهیل کننده در یادگیری استفاده نمی‌گردد و همین امر جریان یادگیری را می‌تواند از حالت تعادل خارج سازد.

در نهایت در مدل دوسویه، هر دو "زبان مادری" و "زبان دوم" مورد حمایت قرار می‌گیرند. به این معنا که برنامه‌های آموزشی به طور مساوی هم به "زبان مادری" و هم "زبان دوم" و رسمی ارائه می‌شود. در مقایسه این سه روش می‌توان گفت که مدل دوسویه هم از نظر روانی و هم از نظر آموزشی از مزایای بیشتری برخوردار است در این الگو چون هر دو زبان (اول و دوم) از اهمیتی یکسان برخوردارند بنابراین دانش آموز دوزبانه ابتدا در "زبان مادری" خود توانایی و مهارت‌های زبانی، شناختی و حتی تحصیلی را کسب می‌کند و سپس آن را به "زبان دوم" انتقال می‌دهد و در نتیجه در یادگیری و پیشرفت تحصیلی، به موفقیت مطلوبی دست خواهد یافت. در نهایت می‌توان گفت. یافته‌های پژوهشی در بررسی این سه روش در درس بخوانیم و نوشتن نیز حاکی از برتری تأثیر روش دوسویه سازی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر دوزبانه پایه ی اول ابتدائی شهر اهواز می‌باشد. شاید دلیل آن را بتوان در شیوه اجرای این روش دانست شواهد تحقیقاتی سایر محققان (باوی، ۱۳۹۰)، (واعظی، ۱۳۹۱)، (ادیب و محمودی، ۱۳۸۸) نیز همسو با یافته‌های پژوهش حاضر است.

از این رو بر مبنای یافته‌های حاصل از این پژوهش و نیز به دلیل این که کشور ایران و به طور خاص استان خوزستان، دارای تنوع زبانی است، نظام آموزشی کشور باید توجه بیشتری به امر آموزش و برنامه ریزی درسی کودکان دوزبانه داشته باشد و این مهم را در صدر اولویت‌های خود قرار دهد چرا که حق برخورداری از آموزش و شرایط مناسب آموزشی (آموزش به زبان مادری و ...) و نیز احترام به زبان، آداب و رسوم و سایر مشخصه‌های قومی جزء حقوق اولیه انسانی است که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد تأکید قرار گرفته است. این مهم ضرورت توجه بیشتر به برنامه‌های درسی دوزبانه و آشنایی معلمان با شیوه‌های آموزشی دوزبانه و استفاده از آنها در کلاس‌های درس را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

۶- پیشنهادات کاربردی:

۱. از آنجا که آموزش به شیوه دوزبانه باید به مرور و از سنین کم اجرا شود و از طرفی به این دلیل که آموزش‌های دبستان و قبل از دبستان باید همخوانی داشته و در یک راستا باشد، توصیه می‌شود که توجه به برنامه‌های درسی مخصوص کودکان دوزبانه از مهدکودک آغاز شود و مورد حمایت قرار بگیرد.
۲. برنامه ریزی‌های بلند مدت برای آموزش دوزبانه از سوی دولت همانند سایر کشورها صورت گیرد.
۳. در دوره‌های دانشگاهی آموزش معلمان، واحدهای درسی مبتنی بر برنامه درسی دوزبانه گنجانده شود تا دانشجویان به صورت عمیق با شیوه‌های مختلف برنامه ریزی درسی دوزبانه و نحوه بکارگیری و تأثیر هر کدام در درس و پایه‌های مختلف آشنا شوند.
۴. در برنامه ریزی دوره‌های ضمن خدمت جهت معلمان که در مناطق دوزبانه تدریس می‌کنند به طور پیوسته و گام به گام، دوره‌های مبتنی بر اهداف، برنامه‌ها و شیوه‌های آموزشی دوزبانه برگزار گردد.
۶. معلمان دوزبانه (مسلط بر زبان دیگری غیر از زبان رسمی) برای تدریس در مناطق دوزبانه سازماندهی شوند.
۷. در مجلات پیوند آموزش و پرورش قسمتی نیز به روش‌های آموزش دوزبانه جهت استفاده معلمان اختصاص داده شود.

۸. کتاب های آموزشی راهنمای گام به گام معلم در باب برنامه های درسی دوزبانه متناسب با اهداف و محتوای نظام آموزشی ایران تدوین گردد.

۷- منابع

- [۱]- موسوی زاده، میر محمد، ۱۳۸۹، بررسی ضرورت و امکان سنجی برنامه ریزی درسی دوزبانه فارسی و ترکی در آموزش ابتدایی از دیدگاه مدیران و معلمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- [۲]- هاشمی، سهیلا، ۱۳۹۴، مقایسه عملکرد تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دوزبانه و تم زبانه دوره ابتدایی، پژوهش در برنامه ریزی درسی، سال ۱۲، دوره دوم.
- [۳]- کلانتری، رحیم، ۱۳۹۰، بررسی و مقایسه ی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر یکزبانه و دوزبانه در دروس فارسی و املا، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- [۴]- جلالی، حسن، ۱۳۷۳، بررسی نقش دوزبانگی و اثرات آن در فرآیند آموزش از دیدگاه اساتید دانشگاه آزاد بوشهر، همایش ملی دوزبانگی (چالش ها و راهکارها)، سازند، دانشگاه پیام نورشازند
- [۵]- کلانتری، رحیم، خدیوی، اسماعیل، ۱۳۹۰، بررسی روش های مناسب آموزش دوزبانه: نوآوری های آموزشی شماره ۱۰ (۳۹) علمی پژوهشی ISI.
- [6]- Sera, G.L. (2000). *The nature and English language consequences of dual immersion schooling* (Unpublished doctoral dissertation). Indiana University, Bloomington.
- [7]- Cummins, J. (1976). *The Influence of Bilingualism on Cognitive Growth*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- [8]- Lambert, W. E. (1977). Bilingualism and language acquisition. In H. Winitz (ed.), *Native and Foreign language*, (pp9-22). NY: Academy of Sciences.
- [9]- Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. Cambridge, MA: MIT Press.. Washington, DC: Center for Research on Education, Diversity & Excellence.
- [10]- Anderson, L.M., & Everston, C.M. (1979). An Experimental study of effective teaching in first Grade reading group. *International Elementary School Journal*, 79(4), 193-222.
- [۱۱]- یمنی دوزی سرخابی، مریم، ۱۳۷۱، نظام آموزش و پرورش ایران، تهران روان.
- [۱۲]- واحدی، شهلا، ۱۳۹۰، رویکردها و استراتژی های آموزشی دوزبانه و پیامدهای شناختی عاطفی و اجتماعی آن، مجموعه مقالات همایش دوزبانگی، تهران پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- [۱۳]- پور امینی، محمد، ۱۳۷۹، بررسی مشکلات زبان آموزی کودکان پایه ی اول ابتدایی در مناطق دوزبانه، مجله مطالعات برنامه درسی شماره (۹)، ۶۰-۴۲.
- [۱۴]- باوی، علی، ۱۳۹۱، بررسی تاثیر آموزش به زبان مادری، زبان رسمی و زبان ترکیبی درس علوم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر سال اول ابتدایی مناطق دوزبانه شهرستان اهواز پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی

[15]- Buxton, C. (1999). Designing a model-based methodology for science instruction: Lessons from a bilingual classroom. *Bilingual Research Journal*, 23(2-3), 147-178.

[۱۶]- کلانتری، رحیم، ۱۳۹۱، تاثیر روش‌های تدریس دوسویه و غوطه‌ورسازی در مناطق دوزبانه برخوردار و کم‌برخوردار، همایش ملی دوزبانگی (چالش‌ها و راهکارها)، شازند، دانشگاه پیام نور شازند،

[۱۷]- ادیب، کریم، و محمودی، نادر، ۱۳۹۰، مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر یک‌زبانه و دوزبانه در سفارسی با توجه به سطح سواد والدین، چکیده مقالات اولین همایش دو زبانی و آموزش، چالش‌ها، چشم‌اندازها و راهکارها، تهران، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

[18]- Castillo, C.T. (2001). The effects of a dual-language education program on student achievement and development of leadership abilities (Unpublished doctoral dissertation). Our Lady of the Lake University, San Antonio, TX

[19]- Lindholm, K. & Leary, K. (2000). *Biliteracy for a global society: An idea book on duallanguage education*. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 447714).

[۲۰]- واعظی، علی، ۱۳۹۱، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه و یک‌زبانه‌ی پسر سال سوم ابتدایی در شهرستان اهواز، شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان خوزستان.

Archive of SID